

Het evaluatieproces verrijken en leerlingen eigenaar maken van eigen leren

Het Leerling-Contact

Koen Mattheeuws is trainer-coach voor het Steunpunt Diversiteit en Leren (UGent).

De contacten met verschillende scholen leveren een lange lijst benamingen op voor hetzelfde concept: het groeigesprek, het kindgesprek, het kletsuurtje, functioneringsgesprek... Om zeker te zijn dat we over hetzelfde spreken doe je er goed aan om eerst af te stemmen over de inhoud. We bekijken in dit artikel wat het Leerling-Contact (LC) is en wat precies de positieve reacties ontlokt.

Definitie **Leerling Contact (LC)**

Een gesprek tussen een leerkracht en een leerling waar beiden breed kijken naar het leren van de leerling met het oog op het samen vaststellen, peilen, vatten en plannen. Via deze dialoog gaan we voor winst op vlak van motivatie, inzicht en leerefficiëntie.

De eenvoud van deze omschrijving kan misleidend zijn. Een gesprek verwijst naar een dialoog. Dus dat houdt in dat we uitgaan van tweerichtingsverkeer, luisterbereidheid, doorvragen om te begrijpen wat de ander zegt, ... Kortom het gaat hier om een dialoog vanuit gelijkwaardigheid. Dat dit kan, is voor de leerling op zich soms al een eyeopener. Het gesprek is doelgericht. Het gaat verder dan een onderhoudende babbel. Hier werken we naar iets toe. Wat dat doel precies is kan van leerling tot leerling verschillen. De leer -en ondersteuningsnoden die door het leerling-contact naar voor komen zijn zeer uiteenlopend. In heel veel gevallen is het de klasleerkracht (basisonderwijs) of de titularis die het leerling-contact uitvoert. Je kunt ook de koek verdelen. Dat kan in het basisonderwijs als er een duobaan is. In het secundair onderwijs zijn leerkrachten die de klas vaak onder hun hoede hebben (bv. Begeleiders projectwerk) eveneens goed geplaatst om met de leerling rond de tafel te zitten. In dat laatste geval kun je de leerling laten kiezen. Welke leerkracht een leerling dan kiest leert ons ook iets over de leerling.

Samen breed kijken naar het leren

Breed kijken houdt in dat beide gesprekspartners naar alle aspecten kunnen kijken die invloed hebben op het leren. De leerkracht (en bij uitbreiding de school) doet er goed aan om van meet af aan duidelijk te communiceren dat het gesprek heel wat kanten uit kan. Zowel vooraf als tijdens het gesprek moet de leerling ervaren dat elk aspect van zijn (schools) presteren aan bod kan komen. De leraar neemt op dit vlak de leiding. Dit kan door open vragen te stellen die eerder leer(stof)gericht zijn. bv. Wat helpt jou om tot leren te komen? Waar heb je nood aan? Aan welke keuzedoelen (binnen een project bv) wil je werken? Hoe goed lukt het om zelfstandig te functioneren in een open leercentrum?

Het kan evenzeer door op een natuurlijke manier open te staan voor aspecten die (ogenschijnlijk) minder leerstofgericht zijn: klasklimaat, socio-emotionele facetten, thuissituatie. Op die manier ervaart de leerling o.a.: dat er veel zaken zijn/haar leren kan bepalen; dat het ok is om je zorgen, twijfels, successen met een volwassene te delen; dat leren veel meer is dan een kwestie van kunnen/niet kunnen (vervang gerust de u door de e), ...

Verder ligt de nadruk hier op het 'kijken naar het leren'. Wie ziet wat? En kunnen we daar samen uit leren? Door (allebei) door de ogen van de ander te kijken vinden leerling en leerkracht vaak nuttige elementen die het leerproces kunnen versterken.

Vaststellen:

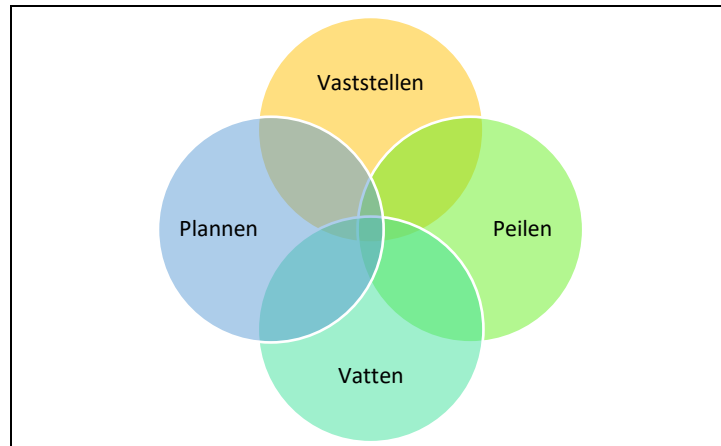
Leerkrachten hebben een aantal zaken, al of niet met de klassenraad voorbereid, die ze met hun leerlingen willen bespreken.¹ Ze doen er goed aan om een onderscheid te maken tussen vaststellingen van concrete feiten en interpretaties van die feiten. Hoe beter de volwassene erin slaagt om deze twee uiteen te halen, hoe groter de kans op een geslaagd gesprek. Je geeft impliciet aan dat de waarheid in jullie midden ligt en dat je bereid bent om die gedeelde waarheid te zoeken. Door jouw interpretatie als 'een' waarheid te labelen genereer je immens veel krediet bij de leerling. Ook als 'let's agree to disagree' de slotsom blijft.

Peilen

Gesprekstechnisch neemt de leerkracht het voortouw. Inhoudelijk laat hij/zij zo veel mogelijk ruimte aan de leerling. Zo kunnen we nagaan hoe de leerling de zaken ziet. We peilen naar hun interpretatie van onze gezamenlijke vaststellingen.

Als de invulling van de feiten uiteenloopt is dat niet meteen een slecht teken. Blijven inzetten op het vragend verkennen levert zowel (wederzijds) inzicht als luisterbereidheid op. Zo creëer je weer ruimte om jouw interpretatie (en mogelijk die van de collega's) aan bod te laten komen. Het grote gelijk heeft hier niets te zoeken. Weten hoe we allebei naar de feiten kijken, is waar we voor gaan. Als de leerkracht en de leerling van elkaar weten hoe ze naar het leren kijken, komen ze vanzelf naar elkaar toe.

¹ *In sommige scholen valt het leerling-contact voor de klassenraad. Dat zorgt ervoor dat de kijk van de leerling meer aan bod kan komen tijdens de klassenraad.*

“Ik had geen idee dat er zo veel zaken spelen in de klas. Ik sta nochtans dicht bij de leerlingen.”

Vatten

Met wat geduld komen we samen tot een punt waarvan beide gesprekspartners het gevoel hebben dat ze de realiteit van de leerling kunnen vatten. In het beste geval is dat een A-Ha moment waarop iedereen dit gevoel heeft: 'Ok! Nu snap ik het!', 'Dus het zit zo in elkaar!'. De realiteit vatten blijft natuurlijk een zeer subjectief (volgens sommigen zelfs utopisch) gegeven. Toch kan het zowel leerling als leerkracht veel rust en vooral vertrouwen geven als ze een afgestemde blik hebben op het leerproces, de klasdynamiek, het schoolklimaat, ... Dit is onze stapsteen naar het plannen.

Plannen

Elk leerling-contact bevat een moment waarop de leerling kan benoemen waar hij/zij naar toe wil. In dit deel van het gesprek moedigen we de leerling aan om ambitieus te zijn. Door de volgende vragen aan te reiken tonen we aan dat welbevinden en ambitie zeer complementair kunnen zijn: Wat is het volgende doel? Wat wil je beter kunnen? Wat wil je anders zien? De vraag 'Wat wil je behouden?' kan even relevant zijn. Het leerling-contact is een zoektocht naar hefboomen, niet naar problemen. Door dit soort vragen mikken we nadrukkelijk op een groter eigenaarschap van eigen leren. We staan de leerlingen bij, maar zij zijn diegenen die de zaak in handen moet nemen.

“Door het leerling-contact kijken leerkrachten met andere ogen naar hun klas. Vooral jongere leerkrachten worden milder in hun oordeel. Let wel: ze leggen de lat hierdoor niet lager. Het is vooral hun empathie dat 'bougert'. Dat scheelt op weg naar de meet.” (directie)

Winst op vlak van motivatie, inzicht -en leerefficiëntie

Je kunt niet niet gemotiveerd zijn. Dit is geen typefout, wel een adaptatie van een communicatie-axioma. Als we de, al dan niet sluimerende, motivatie willen aanwakkeren moeten we zorgen dat leerlingen zich gehoord voelen en ze erkenning geven waar het kan. We moeten de lerenden uitdagen en tenslotte ook de verantwoordelijkheid geven om hun leren zelf in handen te nemen. Tijdens dit proces is het niet altijd duidelijk wie van de gesprekspartners het meest leert. Vaststaat wel dat beide inzicht krijgen in elkaars leerproces. Dat lukt vooral als we het gesprek open houden, goed blijven focussen op het samen kijken en het leerproces blijven verkennen via een doordachte vraagstelling. Als dat goed verloopt krijgt de leerling inzicht in hoe hij/zij leert. Door na te gaan welk resultaat dit oplevert geven we de leerling een opstap naar een efficiëntere leerhouding.

Wat is het leerling-contact niet?

- **Een gesprek waar het uitsluitend over de punten gaat.** De punten zijn natuurlijk relevant en bepalen mee het leerproces. De angel zijn bij het woord 'uitsluitend'. Als we het leren verengen tot punten doen we de leerling het leerproces tekort.
- **Een preek verpakt als een gesprek.** Sommige leerkrachten hebben het niet zo begrepen op gelijkwaardigheid of gaan uit de bocht met (in hun ogen) aanmoedigingen. Hoe goed bedoeld ook, een gesprek waar de leerkracht te veel ruimte opneemt en te zeer vanuit een gezagsrelatie communiceert fnuikt het gesprek.
- **Een gesprek met iemand die te ver van de leerling staat.** De afstand tussen de leerling en vooral het gebrek aan voeling met de alledaagse klassituatie van het kind kan remmend werken.
- **Een gesprek dat zich uitsluitend toespitst op problemen.** Let erop dat je voldoende focust op wat goed gaat en het gesprek voldoende luchtig houdt. Hou de sfeer hartelijk, neem het kind au sérieux, maar wees er alert voor om op tijd het gesprek te kruiden met een scheut relativeringsvermogen en humor. Onze zorgzaamheid schiet al eens door naar betutteling of een overdreven focus op wat fout gaat.

Hoe werkt het leerling-contact?

Vanaf het begin van het schooljaar geef je aan dat er enkele momenten zullen zijn waarop de leerkracht uitdrukkelijk tijd zal maken voor de leerling. (Spontaan overleg kan uiteraard altijd als daar nood toe is). Geef aan wanneer die momenten vallen en leg duidelijk uit wat de bedoeling is. Leg uit of het al of niet een verplichting is en waarom dat is² geef aan dat er duidelijke spelregels zijn wat betreft discretie.

Hou er rekening mee dat dit een serieus engagement is naar jouw leerlingen toe en voorzie een goede planning. Overleg met collega's en directie om na te gaan hoe je de zaken praktisch vlot kunt laten verlopen. Voorzie ongeveer een kwartier tijd per leerling. Als blijkt dat je meer tijd nodig hebt, maak je best een nieuwe afspraak.

Zorg ervoor dat jij en de leerling voorbereid zijn. Zowel basis- als secundaire scholen bieden de leerlingen soms voorbereidende richtvragen aan. Schriftelijk voorbereiden werkt goed voor de een en vormt dan weer een drempel voor de ander. Over iets nadenken dat lukt iedereen wel, ongeacht de leeftijd. Jouw voorbereiding bestaat uit vaststellingen, de cijfers, feedback van collega's en medeleerlingen ... Focus hier vooral op de zaken die goed lopen of als hefboom kunnen dienen. Let er ook op dat je niet te veel items hebt. Het is tenslotte de bedoeling om de leerling aan het woord te laten.

Probeer tijdens het gesprek vooral in te zetten op jouw gespreksvaardigheden. Knikken en hummen, parafraseren, bevestigen, verdiepen aan de hand van hoe -en wat vragen, samenvatten, ... Besef

² ** Sommige scholen verplichten alle leerlingen bij een eerste beurt. Zo leren ze de werkwijze kennen. Na dit eerste gesprek zijn de leerlingen vrij om het leerling-contact te benutten. Andere scholen beschouwen het leerling-contact als een vast onderdeel van het curriculum. In dit geval is het goed om het pasrecht bij de vragen te hanteren.

goed dat het om de leerling gaat en dat je vooral wil leren hoe hij/zij het leren, de klas en de school ervaart.

Een gespreksleidraad hanteren kan helpen om het gesprek te structureren en houvast te bieden. Al merk ik ook dat leerkrachten zich soms te strak aan hun schema houden en dat het gesprek daardoor aan authenticiteit inboet.

Met het oog op het aspect 'plannen' is het goed om hier en daar iets te noteren of uitdrukkelijk halt te houden in het gesprek. Wees daar open en helder in en geef aan dat je dit graag vasthoudt of er straks op terug wil komen. Bepaalde leerkrachten werken met een voorgedrukt formulier waarop de leerling of de leerkracht tussendoor al enkele zaken kan noteren. Hoe dan ook bieden deze notities een houvast voor een volgend gesprek.

Bij het afronden breng je samen de voornaamste zaken in kaart. Dat kunnen diverse zaken zijn: aandachtspunten, kerngedachten, problemen... Vervolgens vertaal je die samen in een aantal voornemens en maak je (zo nodig) op basis hiervan concrete afspraken.

We moedigen scholen zo veel mogelijk aan om leerlingen verantwoordelijk te maken voor de rapportage. Dat klinkt gewichtig, maar het komt erop neer dat de leerling kort noteert wat de voornaamste zaken waren die tijdens het gesprek aan bod kwamen. Ze ronden met een opsomming van de voornemens en concrete afspraken. De leerkracht leest dit na en beiden krijgen een kopie. Met de technische middelen van vandaag hoeft schrijven niet eens. Inspreken werkt even efficiënt.

In sommige scholen gaat het leerling-contact vooraf aan het oudercontact. De notities helpen de leerling om verslag uit te brengen t.o.v. de ouders over het gesprek met de leraar. Zo borgen we het perspectief van de leerling tijdens het oudercontact. (Leestip: zoek de term 'KOM-gesprek' op het web).

Let wel: de leerling kan in samenspraak met de leerkracht ook beslissen om sommige zaken (nog) niet te delen met de ouders. Ook dat moet kunnen.

“De leerlingen geven vooral aan dat ze zich gehoord voelen.”

Wat is de winst volgens de leerkrachten?

Via een bevraging konden we een dertigtal leerkrachten uit het basis –en secundair onderwijs polsen die met het LC werken. Dit zijn volgens hen de winstpunten:

- **De leerling leren kennen:** Met stip het meest aangehaalde voordeel. Leerkrachten staan vaak versteld over het feit dat de ze zo weinig weten over hun leerlingen. Zelfs in het basisonderwijs, waar de leerkracht vrijwel doorlopend contact heeft met de leerling, horen we deze feedback.
- **Breder beeld:** Dit vloeit uiteraard voort uit het vorige. Maar dit gaat verder dan het beter leren kennen. Dit bredere beeld speelt een belangrijke rol in de benadering van het hele leerproces. Leerkrachten beseffen beter wat het vergt van de leerling om te presteren op school. Allemaal factoren die leiden tot een betere ondersteuning bij de studie –en schoolkeuze.
- **Verbondenheid:** De relatie leerling – leerkracht versterkt. Als de leerkracht erin slaagt om van het gesprek een echte dialoog te maken dan voelt het kind zich gehoord en daardoor ook erkend. Dit versterkt de relatie en dus ook de leercontext.

- **Inzicht in het leerproces:** Door nadrukkelijk te luisteren en te verkennen geeft het kind jou een inkijk in de manier waarop het de leerstof ziet en de lessen ervaart. Door de bril van het kind kunnen kijken kan veel duidelijkheid brengen.
- **Aan –en bijsturen:** Het gevolg hiervan is dat je extra aanknopingspunten hebt om:
 - Het leerproces bij te sturen; Nu je een beter zicht hebt op de leerstijl van de jongeren kun je die kennis bewust hanteren bij het ontwerpen van je lessen, differentiëren en remediëren.
 - En/of de leerling aan te sturen; Aan de hand van het leerling-contact geven leerlingen een inkijk in hun 'handleiding'. Impliciet zeggen ze jou hoe ze graag begeleid worden (sommigen zeggen het zelfs expliciet).
- **Motiveren:** Een goed gesprek werkt altijd motiverend. Een coachende leerkracht laat geen kans onbenut om te bevestigen waar het kan.
- **Feedback voor de leerkracht:** Wie zijn/haar leerlingen beluistert en zich kwetsbaar opstelt kan heel wat nuttige feedback inwinnen om de lessen sterker te maken. Elk stukje feedback helpt om jouw leerkrachtstijl bij te schaven. Daarenboven appreciëren leerlingen het zeer als volwassenen naar hun mening vragen. Als er iets met die mening gebeurt vinden ze het nog mooier.
- **Zicht op de klasdynamiek:** Het LC gaat niet om de leerling alleen. Het gaat ook om zijn/haar functioneren in en met de groep. Je leert wat ze fijn vinden en wat hen dwars zit; met wie het botert en met wie het botst ... Het is goed om zicht te hebben op de groepsdynamiek, ook al kun je die niet altijd en overal aansturen.
- **Tijd voor ...:** Last but certainly not least! Het feit dat leerkrachten (eindelijk) eens tijd kunnen maken voor de leerling, de klas, de relatie... voelt op zich al zeer goed aan. Het verklaart voor een groot stuk waarom leerkrachten het de moeite waard vinden om een LC te organiseren. Eigenlijk 'maken' ze tijd. Ze creëren ruimte voor dingen die waardevol vinden, maar vaak niet toe komen.

Bronnen:

Zijn er bronnen te noemen?

- Inspirerend coachen – de kunst van het dynamisch en uitdagend communiceren, Jef Clement, Lannoo campus
- Deskundigheid zit in het kind, Ad kappen in gesprek met Martine Delfos, Uitgeverij EPO
- Kind-ouder-mentor-gesprek (KOM-gesprek): kinderen, ouders en leerkrachten, in gesprek, Onderwijs netwerk Antwerpen (website)